

УДК 8209(419)

М. Б. Дем'янюк
доцент кафедри філософії та політології
Хмельницького національного університету,
кандидат філологічних наук, доцент

АНТИЧНИЙ ДИСКУРС У РОМАНІ ДЖ. ДЖОЙСА «УЛІСС»

Постановка проблеми. Загальноновизнаним стає погляд на особистість не як на окрему стійку ідентичність, а як на складову багатьох ідентичностей, що сформувалися в дискурсі. Особливо це помітно у сфері інтерпретаційного психоаналізу, філософії й літературознавства. Відповідно до постструктуралістського тлумачення особистості М. Фуко й синтетичного підходу К. Девіса ідентичність є непостійною та розподіленою, оскільки вона вимальовується в множинності дискурсів, які є суперечливими, а іноді й антитетичними. Із цих позицій цікавим є роман Дж. Джойса «Улісс», який, на думку російського дослідника творчості Дж. Джойса О. Генієвої, можна назвати євангелієм модерністської естетики, визначною пам'яткою міфологічного мистецтва ХХ століття. У свою чергу К. Юнг вважав, що цей твір заслуговує на звання найбільш патологічного в мистецтві модернізму, акцентуючи увагу на його «кубічності» [17, с. 63]. Самого ж автора, як і П. Пікассо, він відносив до митців-шизофреніків. Однак унікальність роману полягає в безкінечності й розмаїтті інтерпретацій, які він породив і продовжує продукувати. При цьому, як зазначає С. Жижек [5], твори Дж. Джойса не є зовнішніми щодо своєї інтерпретації, а заздалегідь беруть їх до уваги й діалогізують із ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує широке поле досліджень, у яких розглядається питання людини в романі Дж. Джойса, таких авторів, як І. Гарин, У. Еко, Р. Кіреєв, Є. Мелетинський, В. Набоков, С. Хоружий, А. Цофнас та інші. При цьому особлива увага науковців спрямовується на дослідження діалектики внутрішніх почуттів особистості, потоку свідомості. Однак складне переплетення античних мотивів і тематики твору в аспекті філософської антропології висвітлюється недостатньо, що потребує подальшого його вивчення.

Метою статті є дослідження мотивів античної філософії й міфології в романі Дж. Джойса «Улісс».

Виклад основного матеріалу. Роман, який писався сім років (1914–1921 роки), бере початок не лише 16 червня 1904 року, а задовго до цього. Лейтмотив нескінченного хронотопа в контексті постійної модальності, дискурсивності особистості підкреслюється зверненням автора до минулого, зокрема, до античних часів, оскільки, на думку С. Хоружого, «пуповини всіх идут в прошлое, связывают одним шнуром всю плоть» [13, с. 346].

Минуле поєднується з майбутнім у сучасному, зливається час, зливається простір, адже минуле, теперішнє, майбутнє, близьке й далеке поєднуються в Дж. Джойса вирішенням віковичного питання, яке займає центральне місце в житті людини.

Головний герой роману – різнобічна Людина, яка подорожує в морі життя. Стівен, Блум, Моллі є втіленням трьох сторін у житті будь-якої людини. Протягом роману автор показує взаємозв'язок цих сторін, намагаючись навести читача на думку, що лише гармонійне їх поєднання й розвиток можуть принести щастя та спокій. Тому все життя Людина – Улісс – подорожує в океані вічності, намагаючись досягнути гармонії, тієї точки, у якій всі три сторони з'єднуються воедино. Проте досягти цього неможливо, як зазначає дослідник дискурсивної психології М. Уетерелл: «Особистість – це більярдна кульки, які безперервно розпоширюються, змінюються, групуються й перегруповуються» [18]. Так само усе життя, згідно з Дж. Джойсом, – це безперервний рух у площині пошуку самого себе, адже ще Платон наголошував на тому, що людина має пізнати глибини себе.

Філософські міфи Платона засвідчують, на думку Г. Гадамера, «як стара істина й нове розуміння можуть злитися в єдине ціле» [1, с. 103]. Основоположник герменевтики зазначав, що міфи Платона – це ніщо інше, як оповідання, які є видом «обігрування істини», що «розширюють допитливі в пошуках істини думки аж у потойбіччя» [1, с. 109]. Безперечно, антична спадщина – це те, що єднає минуле з реаліями сьогодення та, зрештою, з майбутнім. Показовим із цього приводу є використання Платоном форми діалогу. Діалог із ким? Із сучасниками, філософами (згадаємо, що, на його думку, найбільша втіха – розмова з мудрою людиною) або, вірогідно, діалог крізь століття із читацьким загалом майбутнього.

Споріднені мотиви пронизують філософські трактати Платона та найбільш відомий шедевр модернізму – «Улісс» Дж. Джойса. Якщо брати за основу вчення Ф. Ніцше, духовний розвиток якого відбувався під сильним впливом усієї давньогрецької філософії, про аполлонівське й діонісійське начало (Ф. Ніцше «Народження трагедії»), а також праці Платона («Філеб», «Тімей», «Держава», «Банкет»), то дійдемо висновку, що вчення Платона є втіленням аполлонівського начала, адже лейтмотивом його творів є гармонія, єдність, стриманість. «Улісс» Дж. Джойса, навпа-

ки, асоціюється з діонісійським, адже спонтанність, тілесність, імпульсивність і зрештою втеча від форми – характерні риси творів модернізму. Відомий філософ В. Шмаков підкреслював, що Аполлон ототожнюється з гармонією, а Діоніс є втіленням туги [15]. Подібні думки зустрічаємо в праці Я. Поліщука: «Культ Аполлона заперечував страждання, драматизм життя, чим невідступно збіднював культурний горизонт людства. Діоніс же символізує цю приховану сторону буття й культури, яка надає їм життєвості, справжності» [12, с. 86]. Вважаємо, що весь роман Дж. Джойса пронизаний цим мотивом, адже в ньому увага фокусується на споконвічних інтуїтивних пошуках гармонії сучасними улїссами, що тривають усе життя, лишаючись незавершеними, марними. Отже, якщо праці Платона – це гімн гармонії, єдності, досконалості, то роман Дж. Джойса – щоденник мандрівника, який усе життя даремно прагнув відшукати таку досконалість. Беручи за основу твердження Ф. Ніцше щодо аполлонівського й діонісійського начал, можна припустити, що роман є втіленням Діоніса, який чекає на Аполлона. До речі, саме Ф. Ніцше говорив про забуття діонісійського начала в європейській культурі та про необхідність його відродження, що спостерігаємо, зокрема, у мистецтві модернізму. Відомо, що Дж. Джойс глибоко цікавився ідеями Ф. Ніцше, про що говорять його дослідники Г. Іванов, А. Гільдіна, С. Хоружий. Показовим також є те, що словник і певні ідеї Ф. Ніцше можна прослідкувати і в Стівена, і в Маллігана, а сам Дж. Джойс у 1904 році під листівкою до Дж. Робертса підписався «Джеймс Надлюдина».

Характерною рисою літератури, народженої Діонісом, є злиття з природою. Прикметно, що цей мотив пронизує весь роман Дж. Джойса. Загадаємо, що всі три герої, які є складниками «багатоликої людини», вважають, що Природа – це Бог, а Людина – її частина, яка подорожує морем життя. Шум моря супроводжує читача протягом усього роману: «Слушай: четырехсловная речь волн – сисс сусс пысс фсс... Они плещутся в чашах скал: плеск-плям, плеск пленены в бочках» [3]. Власне, автор щемливо говорить про море: «Озеро снов, море дождей, залив росы, океан плодородная...» [3]. Цікаво, що в сучасних наукових дослідженнях під час тлумачення діонісійського начала доволі часто використовуються епітети, пов'язані з морем. Показовою є праця В. Шмакова «Основы пневматологии: теоретическая механика становления духа», де екстаз Діоніса визначається так: «Полное погружение в поток мировой жизни. <...> Дионис влечет человека к раскрытию глубинных истоков жизни. Все его существо наполняется тяготением, безраздельно смеется всеми частями своей души с родником, льющим в мир поток жизни» [15, с. 52]. В інших філософських

працях також пояснюється діонісійство як потік життя [8]. Прикметно, що сам роман є родоначальником літератури потоку свідомості, отже, морська стихія, можливо, є архетипом діонісійського.

Ф. Ніцше вважав, що аполлонівське начало найяскравіше виражається в архітектурі, діонісійське – у музиці. Доречно припустити, що саме джойсівська мелодія моря є тією діонісійською музикою, якій, за словами Ф. Ніцше, притаманні приголомшувальна сила звуку, єдиний потік мелосу, що відроджує втрачену єдність Людини з Природою [7, с. 46].

Усе життя зіткана з протиріч Людина-Улісс, яка мислиться як потік різних життєвих сил та імпульсів, подорожує в океані Вічності в пошуках омріяної внутрішньої гармонії, єдності, цілісності, відновлення якої Платон вважав абсолютною нормою людського буття. Усі три сторони життя, які чітко окреслює Дж. Джойс (духовна, матеріальна, тілесна), мають пропорційно поєднатися так, щоб жодна з них не виключала іншу. Відомий дослідник психоаналізу О. Еткінд зазначає: «Существо будущего является андрогинном, духовно-телесным и Богочеловечным» [16, с. 38].

Платонівський ідеал має стати результатом пошуків джойсівського Улісса. Діонісій очікує на Аполлона, щоб у подальшому відродитися в ньому. Дж. Джойс намагається підкреслити споконвічність цих пошуків, що пов'язує сьогоднішній день з учорашнім, теперішнє – з майбутнім: «Тримайся за тут і тепер, крізь яке майбутнє поринає в минуле» [3]. Ця проблема буде існувати, доки живе людство, і кожна людина, яка з'являється на світ, має вирішувати її самостійно. Для письменника не існує ні часових, ні просторових меж. У Дж. Джойса ці категорії є відносними. Саме для того, щоб показати позачасовість зазначеної проблематики, автор звертається до Платона, В. Шекспіра, М. Сервантеса, Данте, Гомера та інших мислителів. А. Цофнас зазначає: «Поиск смысла поступков героев через структуру гомеровского произведения позволяет построить новую систему на том же содержании, а внутренняя жизнь дублинцев при этом приобретает эпические черты» [14, с. 137]. Припускаємо, що епічні риси є притаманними здебільшого аполлонівському, тоді як діонісійське більш споріднене з драматичним сюжетом руху колом і приреченістю.

Наймолодший герой роману – Стівен. Дж. Джойс не випадково підкреслює юні роки героя, адже він є втіленням духовного початку людини, щирих, безкорисливих внутрішніх поривань. На жаль, з досвідом, який набувається, як правило, з роками, інтереси фокусуються на більш практичних, приземлених потребах. Саме тому юний Стівен символізує духовний початок, а літній Блум – матеріальний. Процес зміни інтересів людини

протягом життя автор роману описує так: «16 лет назад в 1888 году, когда возраст Блума равнялся теперешнему возрасту Стивена, Стивену было 6 лет. Через 16 лет, в 1920 году, когда возраст Стивена будет равняться теперешнему возрасту Блума, Блуму будет 54, их возрасты, первоначально бывшие в отношении 16, будут относиться 17,5 к 13,5, пропорция будет возрастать, а неравенство уменьшаться» [3]. З метою підкреслити необхідність синтезу духовного й матеріального в житті людини автор іменує своїх героїв Стлумом (Стивен+Блум), Блівеном (Блум+Стивен) тощо. Прикметною є відмінність їх поглядів. Так, Блум наполягає на надзвичайній важливості громадянського самовдосконалення, що для Стивена є другорядним. У свою чергу Блум не поділяє високих думок Стивена щодо вічного утвердження людського духу в літературі. Якщо Блум запаморочення пояснює шлунковим виснаженням і дією певних хімічних сполук, то Стивен – повторним спостереженням ранкової хмаринки тощо. Зрозуміло, що є певна відмінність між героями в отриманій освіті: «Если поставит Стивена на место Блума, то Стлум последовательно закончила бы школу старушки и среднюю школу. Если поставит Блума на место Стивена, то Бливен <...> получил степень бакалавра искусств от королевского университета» [3]. Герої доповнюють один одного. Так, якщо у Стивена «квазиодновременное квазиощущение зрительное», то у Блума воно «слуховое» [4], і навпаки, Стивен – «воплощение прошлого», Блум «в живой юной мужественной фигуре» бачить «лик грядущего» [4] тощо. Природно, що Блум, спілкуючись зі Стивеном, подумки створює плани доцільного використання його талантів. Практичний Блум вбачає також власну користь у спілкуванні зі Стивеном: «Такая интеллектуальная стимуляция время от времени была для его ума, как ему казалось, отличнейшим взбадривающим средством» [4]. Зрештою, коли Стивен іде з «дома рабства в пустыню обитания», домовившись про подальшу зустріч із Блумом, той відчуває «хлад межзвездных пространств», «дрожь одиночества» [4]. Автор не може залишити Стивена в будинку Блума, оскільки пошук людиною себе триває протягом усього життя. Проте Стивен періодично буде повертатися туди, щоб у подальшому знову піти геть. Таким чином, діонісійський мотив вічного повернення набуває втілення в романі.

Після завершення «математико-астрономической, физико-механической, геометрическо-химической сублимации Блума в Стивене» автор починає писати завершальний епізод «Пенелопа», де Молі є ототожненням сексуальних бажань людської плоті, які мають створити певну єдність із духовним і матеріальним. Лінії всіх героїв переплітаються, утворюючи ціле – життя людини,

яка потребує внутрішньої гармонії, оспіваної ще Платоном. Показовими із цього приводу є слова Сократа в діалозі Платона «Філеб»: «Слушай, как только в нас, живых существах, расстраивается гармония, так вместе с тем разлаживается природа и появляются страдания» [9, с. 37]. У діалозі Платона «Званий обід» Арістофан стверджує, що людина спочатку була кулястою, проте боги розгнівалися й розділили її навпіл. Відтоді бере початок пошук уліссами цілісності свого буття. Розповідь має доволі символічне навантаження й виходить далеко за межі пояснення генези кохання. Стосується вона також поєднання задоволення з розумом у житті людини. Так, у платонівському діалозі «Філеб» Сократ змальовує окремо життя в задоволення й розумне життя та зрештою підводить Протарха до висновку про те, що перевагу слід надавати синтезу задоволення й розуміння. Сократ запевняє: «Благо нужно искать не в беспримесной жизни, а в смешанной...» [9, с. 79]. При цьому такі сторони життя мають поєднатися в певній пропорції, адже, як запевняє Протарх, надмірне задоволення може призвести до виснаження. Із цього приводу показовим є міркування Сократа щодо двох струменів: один із них – задоволення, що порівнюється з медом, інший – розуміння, здорова вода. Саме їх правильне поєднання визначає доцільність життя людини.

Три сторони людського життя описує Платон у діалозі «Держава». Мислитель підкреслює, що як і держава, яку складають три начала (ділове, захисне й дорадче), створено людську душу, яка поєднує «разумное», «вождеющее» та «яростный дух». Далі Платон пояснює: «Одно начало – это то, посредством которого он распалается <...> третьему <...> мы нарекли его вождеющим – из-за необычной силы воделений к еде, питью, любовным утехам и всему тому, что с этим связано» [10, с. 403]. Безлад у душі людини пояснюється дисгармонією трьох сторін. Міркуючи про моральні засади життя людини, Платон вказує, що розумна людина володіє здатністю налагодити гармонію свого тіла заради гармонійної узгодженості душі. Тоді вона єднається з порядком, космосом, основною характеристикою якого є світова гармонія та співзвучність сфер. Міфологічна діалектика космосу становить змістову основу діалогу «Тімей». Три категорії (космічний розум, космічна душа й космічне тіло) є основою вчення Платона. На думку філософа, саме з двох первинних трикутників (53с-54д) з'явилися елементарні тіла. Якщо ж узяти до уваги неодмінне згадування числа «три» в зазначених платонівських діалогах, то дійдемо висновку щодо його символічного навантаження. Пригадаємо, що вказана тенденція виразно прослідковується також у досліджуваному романі Дж. Джойса, де виділяються три начала людини: духовне, матеріальне й тілесне.

У подальшому в діалозі йдеться про теорію чуттєвого сприйняття, у якій виділяється група спеціальних почуттів (65в-68с), до яких належать зір, слух, нюх і смак. Ірландський письменник, як і античний філософ, також неабияку роль приділяє цим відчуттям людини, особливо слуху, зору й нюху. Перелік подібних паралелей можна продовжувати. Так, Платон пише, що саме в грудях і тулуб було вміщено людську душу. Тулуб було поділено на дві частини, прагнучи відділити чоловічу частину від жіночої, як межу поставлено грудобрюшну перепону. Прикметно, що якщо взяти до уваги карту Дубліна й припустити, що місто – це тіло, і відповідно до цього прослідкувати місця переважного перебування джойсівських героїв, то неодмінно помітимо, що кожен із них здебільшого знаходиться в певному районі міста (тіла), хоча в деяких точках їх шляхи перетинаються, що цілком відповідає твердженню Платона: «Мы уже не раз повторяли: в нас обитают три различных вида души, каждый из которых имеет собственное движение» [11, с. 538]. Можна припустити певну відповідність руху джойсівських героїв, які є складовими людини, платонівській моделі створення людини.

Привертає увагу також те, що в подальшому змістом діалогу «Тимей» є будова людського організму (69с-81с), де описуються серце, печінка тощо. Зазначимо, що кожна частина людського організму символізує певний розділ роману Дж. Джойса, наприклад, нирки – IV розділ, статеві органи – V розділ, серце – VI розділ тощо.

Певну смислову відповідність вбачаємо також у завершених зазначених творів. Так, остання глава «Улісса» пронизана думками Молі, що концентруються переважно на фізіологічних потребах жінки. Недаремно вона асоціюється із сексуальною стороною життя людини. Так само Платон на останніх сторінках діалогу дещо алегорично змальовує фізіологічну сутність жінки, її нестримну потребу дати початок новому життю. Показовим є те, що ці міркування є складовою окремого третього пункту, який іменується «Процессы размножения, половая дифференциация и различные ступени животной жизни (90е-92в)» та належить до четвертого розділу «Совокупное действие ума и материи в образовании человеческого организма (69с-92в)», що знову натякає на гармонійне поєднання духовного й матеріального, розуму й почуттів. При цьому не лише розум і душа людини, а й її анатомія, фізіологія мають підпорядковуватися вічній гармонії, яка в Платона асоціюється з упорядкованим рухом небосхилу. Недаремно на завершення діалогу звучить справжній гімн гармонії: «Ибо восприняв в себе смертные и бессмертные живые существа и пополнившись ими, наш космос стал видимым живым существом, объемлющим все видимое, чувственным Богом,

образом Бога умопостигаемого, величайшим и наилучшим, прекраснейшим и совершеннейшим, единым и однородным небом» [11, с. 541].

Зазначимо також, що три частини книги, які нараховують вісімнадцять епізодів, за задумом автора мають співвідноситися з «Одіссеєю» Гомера. Нагадаємо також, що «Улісс» – це транскрипція імені головного персонажа, а в самому романі, коли йдеться про пошуки сином батька, постійно згадується Телемах. У цьому контексті цікавим є той факт, що Стівен, підпрацьовуючи в школі, дає саме уроки історії, що, безперечно, пов'язано з плином часу. Невипадковим також є те, що умовними зупинками на шляху героїв, які рухаються маршрутами міста, є пологовий будинок, бібліотека, редакційний відділ газети, тобто те, що проникає в хронотоп майбутнього. Адже, як підкреслює основоположник структурного психоаналізу Ж. Лакан, ідея про цілісне Я – це ніщо інше, як фікція, міф, оскільки суб'єкт являє собою безкінечно не завершену структуру, яка повсякчас прагне цілісності, єдності й довершеності. У свою чергу зазначені художні засоби дають автору можливість підняти часткове (події відбуваються в місті Дублін протягом одного дня) до масштабів загального, позачасового. В. Набоков говорив: «Улісс» – виховна споруда, розрахована на тривалий час» [4].

Висновки й перспективи подальших наукових пошуків. Припустимим є тлумачення роману як «маніфесту інтертекстуальності» [6, с. 118], оскільки використання теоретичних концептів Н. Феркло здатне підкреслити специфіку твору Дж. Джойса. Так, роман являє собою текст, який включає й цитує інші тексти, його можна розглядати як ланку в інтертекстуальному ланцюгу, де один текст включає елементи іншого тексту або текстів, що також надає можливість розширити змістове поле роману, у якому описано один із найдовших днів в історії літератури, до меж неосяжного й недосяжного, що загалом притаманне міфотворчості модернізму та є основою постструктурологічних досліджень.

Дж. Джойс свідомо використовує певні аналогії з платонівськими працями, створивши не лише блискучий шедевр модернізму, а й дискурс подальших змін літературного потоку. П. Гуревич зазначає: «Пресыщенная творческой силой жизни Диониса, душа человека может найти успокоение лишь в использовании богатств царства Аполлона» [2, с. 126].

Література

1. Гадамер Г. Міф і розум / Г. Гадамер // Герменевтика і поетика. – К. : Юніверс, 2001. – С. 280–288.
2. Гуревич П. Культурология : [учеб. пособие] / П. Гуревич. – М. : Знание, 1996. – 286 с.
3. Джойс Дж. Улисс : [роман] / Дж. Джойс ; пер. с англ. В. Хинкиса, С. Хоружего ; вступ. ст. Д. Лихачева ; коммент. Е. Гениевой // Иностранная литература. – М., 1989. – № 8. – С. 142–181.

4. Джойс Дж. Улисс : [роман] / Дж. Джойс ; пер. с англ. В. Хинкиса, С. Хоружего ; вступ. ст. Д. Лихачева ; коммент. Е. Гениевой // Иностранная литература. – М., 1989. – № 10. – С. 121–163.

5. Жижек С. От симптома Джойса к симптому власти / С. Жижек Электронный ресурс. – Режим доступа : <http://www.lacan.com/frameXI2.htm>.

6. Йоргенсен М. Дискурс-анализ: теория и метод / М. Йоргенсен, Л. Филипс. – пер. с англ. – Х. : Гуманитарный центр, 2004. – 336 с.

7. Ницше Ф. Народження трагедії (фрагменти) / Ф. Ницше // Слово. Знак. Дискурс: антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 1996. – С. 40–54.

8. Петрова Е. Философско-эстетические аспекты стиля модерн в архитектуре / Е. Петрова // Вестник Московского университета. Серия 7 «Философия». – М., 2001. – № 6. – С. 43–52.

9. Платон. Филеб / Платон // Платон. Сочинения : в 3 т. / Платон ; пер. с древнегреч. под общ. ред. А. Лосева, В. Асмуса. – М. : Мысль, 1971– . – Т. 3. – Ч. 1. – С. 30–90.

10. Платон. Государство / Платон // Платон. Сочинения : в 3 т. / Платон ; пер. с древнегреч. под общ. ред. А. Лосева, В. Асмуса. – М. : Мысль, 1971– . – Т. 3. – Ч. 1. – С. 385–530.

11. Платон. Тимей / Платон // Платон. Сочинения : в 3 т. / Платон ; пер. с древнегреч. под общ. ред. А. Лосева, В. Асмуса. – М. : Мысль, 1971– . – Т. 3. – Ч. 1. – С. 531–680.

12. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму / Я. Поліщук. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. – 391 с. ; Шмаков В. Основы пневматологии: теоретическая механика становления духа / В. Шмаков. – К. : София, 1994. – 704 с.

13. Хоружий С. Комментарии / С. Хоружий // Джойс Дж. Улисс : [роман] / Дж. Джойс ; пер. с англ. В. Хинкиса и С. Хоружего. – М. : Республика, 1993. – С. 346.

14. Цофнас А. Глядя на пейзаж, нарисованный чаем / А. Цофнас // Філософська думка. – 2001. – № 5. – С. 137.

15. Шмаков В. Основы пневматологии: теоретическая механика становления духа / В. Шмаков. – К. : София, 1994. – 704 с.

16. Эткинд А. Эрос невозможного: история психоанализа в России / А. Эткинд. – М. : Гнозис ; Прогресс-Комплекс, 1994. – 376 с.

17. Юнг К. Монолог «Улисса» / К. Юнг, Э. Нойманн // Психоанализ и искусство. – М., 1996. – С. 63.

18. Wetherell M. The distributed self: a social constructionist perspective / M. Wetherell, J. Maybin // Understanding the self / R. Stevens (ed.). – London : Sage, 1996. – P. 219–280.

Анотація

Дем'янюк М. Б. Античний дискурс у романі Дж. Джойса «Улісс». – Стаття.

У статті висвітлюється проблема людини та її меж шляхом використання мотивів античної філософії та

міфології в романі Дж. Джойса «Улісс». Визначено споріднені мотиви, що пронизують філософські трактати Платона («Філеб», «Тимей», «Держава») та роман Дж. Джойса. Зроблено спробу потрактування роману як втілення діонісійського начала, яке передує й передчуває аполлонівське. При цьому особлива увага приділяється прагненню до гармонійної єдності трьох начал у людині. Підкреслюється, що звернення до минулого, зокрема, до античних часів, надає тексту рис інтердискурсивності й інтертекстуальності. Це дає можливість розширити змістове поле роману, у якому описано один із найдовших днів в історії літератури, до меж неосяжного й недосяжного, що є основою постструктурологічних досліджень.

Ключові слова: Дж. Джойс, Платон, людина, гармонія, діалог.

Анотація

Дем'янюк М. Б. Античний дискурс в романі Дж. Джойса «Улісс». – Стаття.

В статті зображується проблема людини та його пределов путем использования мотивов античной философии и мифологии в романе Дж. Джойса «Улисс». Определены родственные мотивы, пронизывающие философские трактаты Платона («Филеб», «Тимей», «Государство») и роман Дж. Джойса. Сделана попытка трактовки романа как воплощения дионисийского начала, которое предшествует и предчувствует аполлонское. При этом особенное внимание уделяется стремлению к гармоничному единству трех начал в человеке. Подчеркивается, что обращение к минувшему, в частности, к античному времени, придает тексту черты интердискурсивности и интертекстуальности. Это дает возможность расширить содержательное поле романа, в котором описан один из самых продолжительных дней в истории литературы, к пределам необъятного и недостижимого, что является основой постструктурологических исследований.

Ключевые слова: Дж. Джойс, Платон, человек, гармония, диалог.

Summary

Demianiuk M. B. Antique discourse in the novel of J. Joyce's "Ulysses". – Article.

The article shows the problem of man and his limits by using motifs of ancient philosophy and mythology in J. Joyce's novel "Ulysses". Identified related motives penetrating philosophical treatises of Platon ("Fileb", "Timaeus", "State") and J. Joyce novel. Attempted interpretation of the novel as the embodiment of Dionysian principle which precedes and premonition Apollonian. In this case, special attention is paid to the pursuit of the harmonious unity troh principles in man. Emphasizes that the appeal to the past, in particular to antiquity, gives the text interdiscursivity and intertextuality. This makes it possible to expand the content field of the novel, which describes one of the longest days in the history of literature, to the limits of the immense and unattainable, which is the basis post-structuralism research.

Key words: J. Joyce, Platon, man, harmony, dialogue.